

Performancekunstproject

Door Joke de Wolf

Kunstenares en filosofe Tine Wilde promoveerde onlangs op basis van kunstwerken. Ze maakte naar eigen zeggen geen proefschrift, maar een ‘persoonlijk project’. De plechtigheid begon met een levend schilderij.

De pedel heeft even een hoofdrol bij de promotie van Tine Wilde, woensdag 12 november in de Lutherse kerk. De dame met baret en scepter in de hand leidt niet, zoals gebruikelijk, alle leden van de promotiecommissie gelijktijdig naar hun koorbank voor in de zaal, maar komt, onder begeleiding van muziek van Stockhausen, steeds met één ‘opponens’ van achter in de kerk naar voren lopen. De hoogleraren krijgen door de pedel een plaats aangewezen op een gekleurde tegelvloer die naast het spreekgestoelte op de grond ligt. Daar blijven ze staan, dicht op elkaar. De promovenda en haar twee paranimfen hadden zich al eerder opgesteld met de rug naar het publiek; een voor een keren zij zich om, Wilde als laatste.

De muziek wordt afgewisseld met het voorlezen in Engels en Nederlands van de stellingen – ‘proposities voor een pakketreis’ heten ze hier.

WACHT OP BETEKENIS

Dit is namelijk niet alleen een bijzonder begin van een promotieplechtigheid, maar ook de uitvoering van de

performance ‘Living Picture’. Veel van de materie die bij deze promotie aan de orde komt mag dan vaag lijken, de titel is na het zien van de performance glashelder: de muziek stopt, de pedel houdt rust, en de negen dames en heren met baret en toga kijken bewegingsloos recht naar het publiek. De wetenschappelijke clerus vormt een levende kopie van een schuttersstuk uit de Gouden Eeuw.

Een promotie, dat betekent meestal drie jaar of veel langer onderzoek doen naar een wetenschappelijk vraagstuk, een proefschrift schrijven waarin je je bevindingen zo nauwkeurig mogelijk beschrijft, en dat samen met een aantal stellingen vervolgens verdedigt tegenover een groepje professoren. De promotie van Tine Wilde (1955), van origine kunstenares, lijkt in eerste instantie behoorlijk af te wijken van die gewoonte. Zij promoveerde op een ‘installatiepakket’ (een groot boek, *Remodel[li]ng Reality*, met daarbij een aantal losse bladen met foto’s) gecombineerd met een aantal kunstwerken, installaties, die ze in de loop van de afgelopen vier jaar heeft gemaakt, en deze per-

formance dus. Samen heet het pakket *Do not Erase... wait for Meaning*. Die betekenis, die kan bijvoorbeeld gevonden worden in de kunstwerken, maar ook in de inhoud van het boek.

Nu is het niet zo dat Wilde als kunstenares een proefschrift heeft geschreven, en ze heeft haar filosofie ook niet geïllustreerd met haar kunstwerken. Nee, zo benadrukt Wilde, het is een persoonlijk project, waarbij filosofie en installatiekunst samen én los van elkaar het middel én onderwerp zijn van het werk. Daags voor de plechtigheid licht ze haar werkwijze toe. ‘Al sinds 1990 maak ik installaties, een kunstvorm waarbij de nadruk ligt op het idee, niet op het materiaal. Ik was in mijn kunst in zekere zin altijd al filosofisch bezig. Na mijn studie wijsbegeerte, die ik in 1998 begon, kon ik dankzij een enthousiaste docent, Martin Stokhof, en het vertrouwen van de toenmalige decaan, vier jaar lang onderzoek doen bij het ILLC, de onderzoeksgroep voor taal filosofie en logica van de UvA. Ik promoveer dus

foto's: Bram Belloni

‘Deze vorm van onderzoek roept zoveel nieuwe vragen op. Kunnen we het niet gewoon een nieuwe discipline noemen?’

in taal filosofie, niet in filosofie van kunst en cultuur of esthetica.

Installaties hebben namelijk veel overeenkomsten met taal. Ze zijn tijdelijk, de toeschouwer moet zelf actief een betekenis geven op basis van wat hij ervaart. Je kunt die betekenis niet geven zonder er fysiek bij aanwezig te zijn, de toeschouwer maakt zelf deel uit van de installatie. Dat proces van betekenisgeving aan de werkelijkheid noem ik “reflexieve dynamiek”. Wittgenstein omschrijft een dergelijk probleem in de filosofie: we gebruiken de taal als medium om ideeën weer te geven, maar juist door die taal ontstaat ook steeds weer verwarring. Het doel van de filosofie is voor hem het verkrijgen van een “übersichtliche Darstellung”, een zo helder mogelijke (re)presentatie van dat deel van onze taal, dat ons niet meer opvalt en dat filosofische misverstanden veroorzaakt.’

En dat is volgens Wilde ook precies wat gebeurt in installaties: vormen en betekenissen die tastbaar zijn en in onze normale werkelijkheid liggen, geven tegelijkertijd commentaar op die werkelijkheid. Over-

lappingsen en verschillen tussen installatiekunst en taal filosofie waren de aanleiding en onderwerp voor haar onderzoeksproject.

FILOSOFENKAMER

Ze kreeg een eigen kamertje in het gebouw aan de Vendelstraat, en deed daar op haar manier onderzoek naar de filosofische en wetenschappelijke mores. Heel letterlijk, aan de hand van de kamers en gangen van het instituut, maakte ze onder andere de installatie ‘Philosopher, Room’. En ondanks een paar stroeve eerste reacties werkte de hele afdeling mee aan haar project over de werk- en denkruimte van de filosoof; de hieraan verbonden website Corrido[o]r was lange tijd de homepage van het instituut. Ze leerde er ook net als andere onderzoekers van het instituut te werken met het programma LaTeX, en ze zag ook dat je ‘packages’ met code moet downloaden om het programma aan te passen op wat de gebruiker wil. Het was een van de vele onverwachte resultaten van het project; de naam

‘InstallationPackage’ refereert zowel naar installatiekunst, als naar het computerprogramma van de wetenschappers waarmee zij hun eigen installaties maken.

En, hoe is het resultaat? Ruth Sonderegger, hoogleraar metafysica, was enthousiast tijdens de (overigens traditionele) verdediging van de promotieperformance. ‘Deze vorm van onderzoek roept zoveel nieuwe vragen op. Kunnen we het niet gewoon een nieuwe discipline noemen?’ Wilde antwoordde heel wetenschappelijk: ‘Ik heb zo veel geleerd van deze open manier van werken, en hoop de weg te hebben vrijgemaakt voor heel veel anderen, en ik ga er zelf zeker mee verder. Maar hoe het te noemen? Filosofen noemen het filosofie, kunstenaars noemen het kunst. Laten we eerlijk zijn: ik weet zelf ook niet wat dit is. Maar dat het een vorm moet krijgen is zeker.’ ●

Zie ook het filmpje ‘promoveren met kunst’ op www.folia.nl

